

LA VIDA QUOTIDIANA AL SEGLE XIX. LA CASA I ELS BENS MOBLES

per PASQUAL MEZQUITA BROCH

1. INTRODUCCIÓ

Fer història no consisteix exclusivament en narrar o explicar els fets polítics, socials i econòmics d'una comunitat qualsevol.

No conseguirem conèixer i comprendre-la si no esbrinem en la seua manera de viure la normalitat. Aquest és el fi de l'article, veure amb un exemple el tipus de casa i bens mobles que utilitzava un vila-realenc del segle XIX.

El document que m'ha ajudat a fer l'estudi és un "Inventario y justiprecio de los bienes recayentes en la universal herencia de D. Joaquin Llorens y Dª Manuela Bayer", que es pot trobar a l'Arxiu del Regne a València.

Els dos personatges són coneguts a la història local; Joaquin Llorens i Chiva, va ser un dels prohoms de la vila a les darreries del segle XVIII i principi del XIX; aquest i Manuela Bayer, també de família principal, foren els pares de José Joaquin Llorens i Bayer, personatge cridaner dins la història local, del qual pràcticament no coneixem quasi res, al menys que estiga publicat.

2. LA CASA

L'edifici no està identificat al document, és a dir, en principi i amb tota seguretat no podem situar-lo dins el plànol de la vila. Encara que podem apropar-nos, ja que sabem que Joaquin Llorens i Chiva al padró de bens de 1813, entre altres immobles (un corral a l'actual carrer Pare Ramón Usó i set cases juntes al carrer Ecce-Homo) tenia la seua casa principal al Carrer Major Sant Domènec, casa que travessava tota la illa de cases i tenia també eixida pel carrer Sant Antoni; a banda d'aquesta, tenia una altra al mateix carrer Sant Antoni, tot just, davant de la part darrera de l'anterior. En el padró de bens de 1843, aquestes cases passen al seu fill (el famós "brigadier" Llorens), el qual vendrà la del carrer Sant Antoni (1850), però no la del carrer Major Sant Domènec. (potser es tracta d'aquesta casa) que tal vegada havia estat la casa pairal de son pare després de ser ennoblit, i que

segons les lleis vinculadores de l'Antic Règim devien passar de pares al fill hereu sense minva. Aquest costum, després de diversos intents de suprimir-lo durant el primer quart del segle XIX, serà derogat el 19 d'agost de 1841, més d'un any després de fer-se aquesta partició (10 de febrer de 1840).

El que sí podem fer és una descripció de les parts de la casa, segons les enumera al document. Trobem un "entresuelo primero", "entresuelo segundo", "recibidor y sala primera", "sala principal", "comedor y recibidor", "cocina", "cuartos interiores de arriba", "Azotea", "Bodega" i "Desvan", és a dir, una estructura senzilla, amb una planta baixa on es faria la vida on trobem el rebedor, la sala d'estar, el menjador, la cuina i el celler; i una planta alta, on estarien els dormitoris, i més amunt el terrat.

3. ELS BENS DE LA CASA

Els bens de la casa foren inventariats pels hereus presents i valorats pel mestre sastre León Vicent en poc menys de 10.000 reials, sense incloure, és clar, l'immoble.

Per a fer l'inventari dels bens de la casa faré la següent distribució:

- a. mobles
- b. objectes decoratius.
 - quadres.
 - objectes de ceràmica.
 - altres.
- c. vaixel·la.
- d. tèxtils.
 - accessoris per a finestres, portes i sòl.
 - roba de llit.
 - roba de cuina i taula.
- e. altres objectes.

3.a. Els mobles

En principi, un moble és un objecte mòbil que serveix per a guarnir una casa. Per tant, també podríem incloure alguns objectes dels altres grups, encara que entendrem el mot "moble" referit als objectes, majoritàriament, fets de fusta i amb utilitat, deixant els menys "útils" i més decoratius per al segon apartat.

Tenim, primerament, les taules qualificades segons el material del qual són fetes: de fusta, de noguera amb armari o de pi; segons el tipus: rodona o de tocador amb espill (amb calaixos i mirall que s'utilitza per a pentinar-se). Apareixen també una tauleta de pi al rebedor, i un vetllador, que és una tauleta d'un sols peu, normalment de forma rodona.

La majoria de les cadires són les anomenades de València (amb seient de cordes i respall amb travesseres més o menys decorades); també apareixen altres més específiques com les de cordes, de repòs o les utilitzades per anar a cavall. Relacionat amb la cadira també apareixen els catres o cadires molt senzilles, normalment sense respall, així com un sofà de domàs carmesí i un escambell o tamboret.

També apareixen els llits, amb tots els seus components, el "camón", la fusta i el capçal; hi ha una varietat, l'anomenat llit imperial que té els anteriors components més un "ferro", tal vegada, es tracta d'un llit amb la carcassa de ferro, el somier de fusta i el capçal amb decoracions barroques policromades, molt del gust dels fabricants de mobles a la segona meitat del segle XVIII.

Caldria parlar ara dels mobles relacionats amb guardar objectes: armari de fusta o empotrat a la part, caixons, arca (de pi i de noguera), cofre, una còmoda o calaixera, una llibreria de pi i un escriptori o paperera, moble si no autòcton, si va adquirir trets particulars al fabricar-lo a València, tenia un cos superior on eren uns caixons xicotets, amagats per una fusta que a l'abatre servia com taula per a escriure.

Finalment, dins dels mobles apareixen objectes amb una funció més decorativa que utilitària, com una raconera (taula o prestatge de forma triangular que es posa al racó d'una habitació, normalment un dormitori, per a tenir hi el llum o objectes decoratius), perxa, espill amb daurat, i un altre amb "lumbreras de cristal", rellotge de paret, un faristol de fusta, una escala de fusta, finestres (les fulles de fusta i cristall que serveixen per a tancar algunes obertures d'una casa) i una copa de coure (recipent metàl. lic rodó, que va muntat damunt un peu de fusta o metall i serveix per tenir-hi foc a efectes de calefacció).

3.b. Objectes decoratius.

Podem trobar, en primer lloc, els diferents i abundants quadres, tots de temàtica religiosa: diferents Verges i Sants, una representació de Déu, Adam i Eva, i una altra a Déu, Adam i Isaac; i de temàtica oficial: un retrat de Carles IV, i un altre de la seua dona Mª Lluisa de Borbó.

Apareixen objectes de ceràmica com floreros, mapes de la història d'Espanya, una creu amb la Dolorosa i molts claus romans més o menys decoratius i que s'utilitzaven per sostenir el ferro d'una cortina.

3.c. Vaixel·la.

Dins la vaixel·la, on notem l'absència d'objectes tan comuns com les culleres o els tenedors, apareixen, encara i tot, una gamma extensa d'utensilis.

Dels ganivets tenim, els xicotets de

taula, i uns altres amb mànec de fusta utilitzats per a cuinar.

Plats, n'apareixen de diversos tipus, mesures i materials: de la vaixel·la, xicotets d'obra de la Xina, fonts-plats, de peltre (aliatge d'estany amb plom i zinc) i de llauna per a portar el peix al forn. També és un tipus de plat especial una marcelina (la de l'inventari era de llauna) que té una cavitat o anella per a encaixar-hi la tassa de xocolata; relacionat amb aquest últim apareix un plat per a tassa, en general.

Per a contenir els menjars o líquids apareixen els gots i botelles de cristall, copetes, xocolatera, sucrera, cafetera, vinagreres de fusta i de llauna, soperes d'obra d'Alcora, gerres de diferents mesures per a oli i aigua, pitxers, cànters xicotets amb tapes de coure i llibrells verds (aquest últim amb utilitat molt

ampla: escurar, llavar, posar coses en remull).

Relacionats més directament en l'acte de cuinar tenim ferros per a rostir carn, unes graelles de filferro, una paella, calderes de diferents grandàries, un morter amb la seua mà de fusta i una greixonera de coure (recipent pla i de forma llarguera que serveix per a coure guisats greixosos).

També relacionats amb les feines de la cuina se nomenen cullerots de coure per als bunyols, ganxos de ferro per a penjar carns, estenalles i cubertoires (peces que s'apliquen a la boca d'un recipient per a tapar-lo); per acabar aquest punt, apareix un concepte molt ample: obra de cuina i taula, vaixel·la i vidriat, que farà referència a plats i gots d'alguna qualitat utilitzats més o menys habitualment per l'acte de menjar.

3.d. Tèxtils.

Dins de l'ampla expressió de tèxtils de la casa podem fer una mena de classificació suggerida pels mateixos tèxtils de l'inventari; així podem distingir els accessoris de finestres, balcons i sols, la roba de llit i la roba de cuina i bany.

L'element més abundant d'accessoris de finestres són les cortines de les quals apareix una gran varietat: de llenç casola, mussolina (roba de cotó o de seda, molt fina i poc espessa), rallada i a quadres, de seda, domàs (teixit normalment de seda amb dibuixos del mateix color que la roba, brillants o sense brillantor, segons el diferent lligat) blau i d'indiana (roba de cotó estampat fet en lligat de plana i qualitat baixa).

Per adornar i eliminar la humitat i fred del sol s'utilitzaven les esteres, peces d'espart, de jonc i d'altres matèries, i també aprofitades per a les parets i les baranes de carros.

Apareix un element anomenat "ruedo de balcón", que crec es tracta d'un cobertor circular o semicircular que als dies de festa es col·locava al balcó de casa per fer més lluit la façana i el carrer.

La roba de llit és tal vegada la més abundant tant en quantitat com en tipologia. Hi ha màrfegues de tela del país, de llenç a quadrets, de tela de casa, de llana i de tela francesa.

De llançols també n'hi trobem de diversos tipus: de llenç fi amb "faralá" o "faralan" (ornament format amb una llista de tafetà -tela de seda- o altra tela que es col·loca a les vores de la roba), de llenç casola, de "coco" amb "faralá"; i de diverses grandàries: xicotets, grans, . . .

La varietat de coixins també és cridanera; de "coco" (?), de "coco" fi amb "faralá", de mitja batista (teixit de lli o de cotó, blanc i molt fi), de llenç fil amb "faralá", de llenç cotó, de llenç de mitja Holanda, de tela de Grenoble, de "clarín".

Podem arribar al paroxisme amb els cobertors dels quals trobem quinze tipus diferents: de fil, de cotó, de percala (un tipus de tela de cotó), de tafetà rosa, de domàs carmesí, de "faralá" xicotet, blanc amb franja de tela del país, blanc de llit llenç del país, indiana, de mussolina bordada amb gran "faralá", de borla amb "faralá" gran, de borla amb flors de colors, d'indiana amb flors grans, d'indiana amb quadres grocs, i de "cotomá" (?).

Per finir tenim mantes de seda i cotó, fundes de llana i ploma i un davant-llit estret.

La roba de cuina no és molt abundant; tenim una sobretoalla, és a dir, una protecció normalment d'algun tipus de tela utilitzada per protegir les toalles de taula; la varietat de les servilletes és gran: llenç casola amb i sense mostra, de tela de alamanesca (nom de certa casta de tovalles o tovallons fets de tela procedent d'Alemanya o a estil d'Alemanya), de tela alamanesca francesa, de cotó blanc, de ratlles blaves i de ratlles roges amb vira (franja, ratlla de color) blava; les tovalles, tant les de cuina com les de bany, també són molt abundants: de llenç casola o del país, de mà, de taula, alamanesca, alamanesca francesa, de cotó, de cotó amb cinta ampla roja i de sobretaula de llenç de mitja batista amb cinta blava.

Més específicament com a roba de bany tenim una tovallola de llenç fil per a afeitar i un pentinador (mocador gran amb què es cobreix des del coll fins a la cintura la persona que es pentina, perquè no se li posen cabells al vestit).

4. ALTRES OBJECTES

Finalment trobem una sèrie d'objectes d'utilitat variada on destaquen els relacionats amb el transport i la mesura de substàncies (aquests amb relació clara amb el món agrícola, principal activitat econòmica de la majoria de famílies d'aleshores) i la il·luminació.

Dins dels primers trobem una tartana i totes les corretjes i demés estris per a les cavalleries. Per a mesurar i contenir diferents substàncies, tenim un tonell, una bota (recipient de fusta més o menys cilíndrica, amb les bases formades per dues posts circulars i amb els costats composts de fustes corbades i sòlidament

unides per cercols de fusta o de ferro que serveix per a contenir vi o altres líquids amb una cabuda variable), una bota sardinera (cubell per tenir sardines), una barcella (recipient per mesurar cereals, llegums i fruits secs equivalent a 20.77 litres), un almud (recipient per mesurar grans equivalent a la quarta part d'una barcella, més o menys uns 4 o 5 litres), paneres i una sàrria (recipient d'espart o de palma que forma bossa a cadascun dels dos extrems, i serveix, posat de través damunt una cavalleria, per a transportar les coses més diverses).

Per a il·luminar, apareixen un quinqué, una atxa amb farolet, varios candelers de coure i d'argent i làmpares d'oli fetes amb metall.

Hi ha un apartat final amb objectes diversos: llibres (sense especificar títols), una planxa de ferro, un cossi (gran recipient de terrissa, de fusta o de metall de forma tronco-cònica invertida i amb un forat a la part inferior, que serveix per a col·locar-hi la roba i fer la bugada), un torn per a filar estam (fil de llana) i una pastera (recipient de fusta, de fons pla i parets interiors inclinades dins el qual es pasta la farina per a fer els pans).

5. CLOENDA.

L'inventari de la casa acaba valorant tots els objectes que conté, deixant a banda el que val l'immoble, ja que aquest devia passar indivisible a l'hereu principal, com hem vist al punt primer; tot suma quasi 10.000 reials, una quantitat elevada si tenim en compte que 1 kg. de carn valia uns 4 reials, un litre de vi menys d'un reial o una cadira 5 reials.